

Є. Г. Матвіїшин, доктор економічних наук,
професор Національного університету
«Львівська політехніка»

РОЗВИТОК ПАРТИСИПАЦІЇ У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ: ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Стаття спрямована на забезпечення розуміння ступеня участі громадян у публічному управлінні. Зокрема, здійснено огляд сучасних підходів до розвитку партисипації у глобальному вимірі у площині здійснення публічного управління; розглянуто сутність партисипації як громадської участі у здійсненні публічного управління; проаналізовано недоліки та переваги партисипації з позиції розвитку залучення громадян як партнерів публічного управління; узагальнено інструменти та форми партисипації за критерієм залученості громадськості. З'ясовано, що партисипація широко визнається ключовою стратегією для ефективного публічного управління для підвищення якості надання публічних послуг, реагування органів публічної влади на місцеві потреби. Актуальність розвитку партисипації в основному зумовлена проблемами, пов'язаними з типовими обмеженнями уряду в наданні необхідних послуг, забезпеченні підзвітності, неефективним використанням державних ресурсів і упередженим встановленням пріоритетів. Констатовано зростання потреби змінювати структури управління та інституцій з метою зробити управління більш ефективним і продуктивним. У статті враховано огляд міжнародних джерел, що дало можливість зробити рекомендації щодо ефективної реалізації партисипації у публічному управлінні. Обґрунтовано, що представницька демократія не може існувати у чистій формі – необхідна взаємодія між владою та громадянами. Доведено, що голосування як прояв волевиявлення і спосіб участі громадян в управлінні полегшує ухвалення політичних рішень завдяки дорадчим форумам та іншим консультативним механізмам. Узагальнено, що для ефективного управління потрібна гнучкість уряду, який враховує інтереси зацікавлених сторін, що є умовою для сталого розвитку. Саме управління та верховенство права є ключовими елементами ефективного публічного врядування, що спрямоване на захист прав людини та основних свобод, а партисипація це ефективний механізм партнерства між громадянами та владою.

Ключові слова: публічне управління, місцеве самоврядування, територіальна громада, децентралізація, сталий розвиток, відповідальність.

Ye. H. Matviishyn. Development of participation in the global dimension: public administration aspect

The article aims to provide an understanding of the extent of citizen participation in public governance. In particular, it reviews contemporary approaches to the development of participation on a global scale in the context of public governance; examines the essence of participation as public involvement in governance processes; analyzes the advantages and disadvantages of participation from the perspective of engaging citizens as partners in public administration; and summarizes the tools and forms of participation based on the criterion of public engagement. It has been established that participation is widely recognized as a key strategy for effective public governance to improve the quality of public services and enhance the responsiveness of public authorities to local needs. The relevance of developing participation is primarily driven by challenges related to typical government constraints in providing necessary services, ensuring accountability, inefficient use of public resources, and biased priority-setting. The growing need to reform governance structures and institutions to make governance more effective and productive has been noted. The article incorporates an overview of international sources, which made it possible to formulate recommendations for the effective implementation of participation in public governance. It is substantiated that representative democracy cannot exist in its pure form – interaction between the authorities and citizens is necessary. It is proven that voting as a manifestation of will and a way of citizens' participation in governance facilitates political decision-making through deliberative forums and other mechanisms. It is generalized that effective governance requires flexibility of the government that takes into account the interests of stakeholders, which is a condition for sustainable development. Governance and the rule of law are key elements of effective public governance aimed at protecting human rights and fundamental freedoms, and participation is an effective mechanism of partnership between citizens and the authorities.

Key words: public governance, local self-government, territorial community, decentralization, sustainable development, accountability.

Постановка проблеми. У глобальному вимірі публічне управління зазнало значних змін від традиційних ієрархічних, авторитарних, диктаторських та імперських структур до демократичних структур і механізмів співпраці. Інтеграція демократії здійснена в основі третьої хвилі демократизації, яка створила нову модель управління та політики для заохочення участі громадян у прийнятті урядових рішень. Отже, врядування за партисипацією – це система управління, в якій громадяни беруть участь як у голосуванні, так і в обговоренні питань управління. Це створює інтерактивну платформу між громадянами та урядом, в якій останній бере на себе роль спонсора. Участь громадян є основою демократії та створює платформу для всебічного управління, яке зміцнює демократію. Це дає людям змогу висловлюватись щодо проблем, які стосуються їхнього повсякденного життя. Крім того,

політичні лідери шукають громадської підтримки для посилення існуючої політики. Наявність уряду як єдиного постачальника рішень виявилася не виправданою в частині відсутності механізму підтримки населення та формування публічної політики. Важливим чинником впровадження партисипації є ресурси, які є спільними, та право громадян знати наскільки ефективно використані державні кошти. Таким чином, участь громадськості у розподілі фінансування є важливою з метою уникнення відсутності пріоритетів розвитку та підвищення підзвітності публічної влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз джерельної бази свідчить про те, що окремими складовими елементами партисипації, у тому числі її формами, проблемами впровадження тощо не одне десятиліття займаються такі провідні вітчизняні вчені, як Е. Афонін, Л. Гонюкова, Р. Войтович [1], Н. Васильєва, О. Бойко [2], Т. Голобородько, С. Архипенко, Д. Денисенко [3]. Окремі дослідження торкаються налагодження плідної співпраці посадовців із громадянами, визначення базових принципів формування форм партнерства влади з громадськістю. Упродовж останніх двох десятиліть помітна активізація науковців та практиків у сфері побудови міцного партнерства між урядами та громадянами заради сталого розвитку [4]. Прикладом залучення громадськості, зокрема щодо захисту навколишнього середовища, є консультації з приводу зменшення промислових викидів у Китаї [5]. Зарубіжні дослідники говорять про так звані «індикатори сталого управління», на основі яких аналізують спроможність публічних адміністрацій розробляти якісну політику та здатність соціальних акторів до участі й нагляду [6]. У межах ЄС існують значні відмінності в ефективності виконавчої влади та підзвітності в контексті партисипації. Стратегічне планування та координація найкраще інтегровані в політику в таких країнах, як Данія, Фінляндія та Велика Британія, тоді як у Греції, Кіпрі та Угорщині ці процеси є обмеженими [7]. У багатьох країнах спостерігається недостатнє впровадження формальних угод для покращення процесу ухвалення рішень, а якість оцінки впливу регуляторних рішень потребує суттєвого підвищення. Дослідники говорять, що активніша участь громадянського суспільства та академічної спільноти в розробці й оцінці політики може значно покращити її якість, особливо в таких країнах, як Болгарія та Румунія [8]. Загалом існує безліч досліджень, що стосуються сфери зв'язків із громадськістю в системі публічного управління. Серед іншого, в дослідженнях аналізують механізми взаємодії громадського суспільства та публічної влади. Зокрема, взаємодію суспільства та влади розглядають як механізм оптимізації публічного управління.

Метою статті є огляд сучасних підходів до розвитку партисипації у глобальному вимірі у площині здійснення публічного управління. Для цього поставлені такі завдання: розглянути сутність партисипації як громадської участі у здійсненні публічного управління; проаналізувати недоліки та переваги партисипації з позиції розвитку залучення громадян як партнерів публічного управління; узагальнення інструментів і форм партисипації за критерієм залученості громадськості.

Виклад основного матеріалу. Використання партисипації у формуванні публічної політики, прийнятті рішень, реалізації державних програм, розвитку місцевого самоврядування було прийнято багатьма країнами світу. Правове вітчизняне поле на сьогодні визначає декілька форм партисипації у місцевому самоврядуванні. Так, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [9] гарантує право членів територіальної громади впливати на процес прийняття рішень на місцевому рівні у формах місцевого референдуму, загальних зборів громадян, громадських слухань, внесення місцевої ініціативи на розгляд органу місцевого самоврядування, ініціювання створення органів самоорганізації населення. Участь у громадських справах виховує громадян і сприяє розвитку почуття залученості і громадянства. На відміну від розвинутих країн, які мають добре поінформовану громадськість, країни, що розвиваються, все ще знаходяться на своєму історичному шляху до цього. Проте жодна держава не може бути сформована без історичного розвитку концепції громадянства. Участь громадськості однаково важлива, оскільки вона формує потенціал уряду та громадян.

Партисипація сприяє пошуку рішень для суспільних проблем, впровадженню урядових ініціатив, врегулюванню затяжних конфліктів та зміцненню співпраці й довіри між владою і громадянами. Громадяни представляють власні інтереси, які стають основою для аналізу, формування та реалізації політики. Такий підхід дозволяє враховувати суспільні потреби ще на початкових етапах прийняття рішень. Крім того, це робить процес прийняття рішень більш прозорим і зрозумілим для громадськості. У результаті, добре спланована партисипація допомагає узгодити очікування громадян і уряду, водночас зменшуючи нерівність і дисбаланс. Доступність інформації для громадськості має бути пріоритетом органів влади різних рівнів. Розробка політики ефективна лише тоді, коли вона спрямована безпосередньо на громаду. Тому доцільно формувати її таким чином, щоб вона охоплювала інтереси населення. Також партисипація підвищує ефективність і результативність державної політики та послуг. Уряд повинен залучати громадян на кожному етапі урядової ініціативи в громаді. Зрештою, відповідальний уряд гарантує, що громадяни розуміють і активно розглядають варіанти політики, представлені суспільству. Головною метою влади, яка залучає громадян, є покращення якості прийняття рішень та обслуговування.

Метою партисипації є завоювання довіри з боку зацікавлених сторін, фасилітаторів і кінцевих користувачів, визначення громадських проблем і цінностей, досягнення консенсусу між зацікавленими сторонами,

користувачами та платниками податків. Партисипація після повного впровадження зменшує або нейтралізує конфлікти між урядом і громадянами, що виникають через маргіналізацію, незаконне привласнення державних ресурсів і відсутність пріоритетів з боку уряду. Розширення участі громадськості в прийнятті урядових рішень є важливим компонентом публічного управління, особливо на ранній стадії до прийняття основних рішень [10]. Україна прагне стати повноправним членом Європейського Союзу, що вимагає ефективного функціонування механізмів участі громадян в управлінні. Важливо вивчити особливості таких механізмів у різних країнах, враховуючи їхній досвід та принципи, які можуть бути корисними для реформування української правової системи [11].

Партисипація з огляду на міжнародний досвід вважається опорою демократії, а також місцевого управління та адміністрації. Крім того, партисипація зміцнює відносини уряду з громадянами, є кращим інструментом для розробки політики та основним компонентом управління.

Врядування ґрунтується на механізмах, які забезпечують безперервну та ефективну взаємодію між громадянами та урядовцями, які відповідають за прийняття рішень на різних рівнях і в усіх аспектах управління. Дозволяючи громадянам брати участь у прийнятті політичних рішень, уряди досягають ефективних рішень, підвищують відповідальність перед обраними лідерами та враховують відповідні потреби суспільства.

Складність соціальних потреб неухильно зростає внаслідок динаміки глобалізації структурної перебудови управління та зростання потреб населення. Такі питання, як соціальне відчуження, нерівність у сфері охорони здоров'я, освіти та інших публічних послуг, а також оновлення громади, уникають традиційних ієрархічних заходів управління.

Процес партисипації забезпечує основу для розробки креативних та інноваційних підходів до вирішення проблем, враховуючи різні перспективи. Він сприяє інтеграції різноманітних знань у процес ухвалення рішень і формування політики. Важливою передумовою для тривалих демократичних реформ є посилення громадянських можливостей і формування довіри до обраних лідерів. Взаємозв'язок між громадянами та представниками влади залежить від здатності посадовців відповідати на реальні потреби суспільства, ефективно представляти інтереси громадян і сприяти покращенню їхнього життя. Це набуває особливого значення на місцевому рівні, де ці стосунки є більш тісними і відчутними.

Партисипація забезпечує також інноваційні підходи до управління та отримання важливої інформації, яку надають зацікавлені сторони. Це дозволяє владі ухвалювати чіткі, обґрунтовані та прозорі рішення щодо завдань і програм. Таким чином, партисипація сприяє пом'якшенню конфліктів між урядом і громадянами, які могли б виникнути через відсутність діалогу та брак представлення поглядів громадськості. Залучення громадськості може бути ініційоване як конкретною групою спільноти, так і органом управління [12]. Міжнародний досвід партисипації є досить різноманітним з позиції форм, інструментів партисипації. До прикладу в Уганді партисипація проводиться у локальному вимірі, здійснюється у формі публічних конференцій, які проходять у громадському місці населеного пункту; на цих публічних конференціях проходять звітування та аналізи перевірки органів влади щодо бюджету тощо [13].

Механізм партисипації може включати засоби електронної комунікації. Форуми партисипації сприяють активній громадянській позиції в розробці державних програм і прийнятті політичних рішень. Проте так звана електронна участь деякими дослідниками пов'язується з певними викликами. Попри швидке поширення платформ електронної участі в розвинених країнах і в країнах, що розвиваються, їхній вплив на залучення громадян до управління, на їхню думку, залишається сумнівним. Окрім проблем із доступом до технологій та цифровими навичками, значними перешкодами є брак розуміння мотивації громадян до участі та небажання державних органів ділитися повноваженнями у формуванні порядку денного та ухваленні рішень [14]. Політичні лідери та урядовці також прагнуть громадського схвалення політики та ідей для підтримки того, що вони мають, деякі з них прагнуть легітимізувати непопулярну державну політику. Тим не менше, партисипація активно впроваджується в усьому світі. Держави прийняли її, щоб зменшити конфлікти між урядами та громадянами, спричинені маргіналізацією та нерівним розподілом публічних послуг. Метою є становлення відкритого, підзвітного та спільного управління. Проте іноді уряди розглядають партисипацію як просто консультації з клієнтами, а не взаємодію з громадянами як рівноправними партнерами в управлінні. Вплив партисипації все ще обмежений, тому більшість її можливостей ще не делеговані громадськості.

Інші перешкоди для впровадження партисипації у глобальному вимірі включають: неналежне застосування законів про участь громадськості, брак інформації та незнання громадянами своїх прав та обов'язків. Значні зміни, викликані передовими технологіями, збільшили потребу в системах управління. Традиційна ієрархічна система управління, яка в основному включає урядову піраміду, піддається критиці, адже громадяни сьогодні вимагають, щоб уряди створювалися для народу.

Хоча партисипація перебуває на початковому рівні розвитку і сьогодні зазвичай не широко в глобальному вимірі не практикується, в майбутньому очікується її швидкий розвиток. Спільними зусиллями влади і громадськості має бути створено сприятливу екосистему для залучення мешканців шляхом внесення змін до національних правових норм, які могли б врахувати цей компонент на нормативному рівні. Обмін інформацією через

засоби масової інформації є також важливим, оскільки він дає можливість мешканцям спілкуватися з владою, експертами тощо.

Ідея партисипації, яка походить із соціально-політичного дискурсу, включає взаємодію між людьми та публічною владою. Така взаємодія охоплює публічне управління та підходи до залучення населення до управління. Фахівці з управління використовують теоретичні підходи, щоб пояснити цю взаємодію. Вони складаються з принципів соціальної системи [15]. Основа соціальної системи передбачає існування зв'язків між компонентами виконавчого суб'єкта (органи державної влади та місцевого самоврядування) та зовнішнім середовищем (зацікавлені сторони, зокрема громадськість). Тобто вхідні дані, процеси, вихідні дані та результати є центральними факторами соціальної системи та мають важливе значення для здійснення публічного управління.

Інструменти партисипації можна класифікувати за критерієм залученості громадськості:

- 1) найменш залучені учасники – надання інформації про заплановану діяльність – одностороння та неінтерактивна діяльність;
- 2) помірне залучення учасників до прийняття рішень – процеси прийняття рішень і створення спільного продукту включають збір думок без зобов'язання їх враховувати;
- 3) спільне прийняття рішень – двостороння та інтерактивна діяльність зацікавлених учасників, де може бути передбачена передача окремим особам права формувати зміст остаточного рішення.

Громадські консультації як основна форма партисипації є способом отримання думок тих, на кого вплинуть наслідки публічних рішень. Вони ґрунтуються насамперед на зборі позицій та оцінках адресатів публічних рішень, але також на таких процедурах, у результаті яких відбувається процес спільного формування публічного рішення, наприклад так званий бюджет участі [16]. Як правило, закон не визначає форми консультацій, тому вони можуть формуватися гнучко.

Аналіз міжнародних джерел [17–19] дав змогу сформулювати пропозиції для ефективного впровадження партисипації в публічному управлінні. Зокрема, необхідно забезпечити конституційну та правову основу для реалізації права на участь у публічних справах, включаючи ефективний захист цього права. Важливо гарантувати свободу переконань, вираження думок, доступ до інформації та право на мирні зібрання. Потрібно підтримувати незалежність і плюралізм громадянського суспільства, уникати необґрунтованих обмежень на доступ до фінансування з внутрішніх чи міжнародних джерел. Окрему увагу слід приділити свободі медіа та захисту активістів, правозахисників і журналістів. Партисипація має базуватися на відкритій і чесній взаємодії, що передбачає взаємну повагу та довіру між державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю.

Висновки з цього дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Уряди все частіше діють через неієрархічні мережі, які не підпадають під вертикальну підзвітність, передбачену теорією принципал-агент. Деякі дослідники розглядають у цьому контексті механізм стримувань і противаг у сфері публічно-управлінських відносин у напрямку ефективної взаємодії органів публічної влади як агента [20]. Сучасні структури публічного управління пропонують альтернативні неформальні механізми підзвітності, засновані на горизонтальних відносинах. Це проявляється, наприклад, у відповідальності учасників управління один перед одним. Механізми партисипації пов'язані із підзвітністю, включаючи зобов'язання інформувати, обговорювати та приймати рішення.

Представницька демократія не може існувати у чистій формі – необхідна взаємодія між владою та громадянами. Голосування як прояв волевиявлення і спосіб участі громадян в управлінні полегшує ухвалення політичних рішень завдяки дорадчим форумам та іншим консультативним механізмам. Для ефективного управління потрібна гнучкість уряду, який враховує інтереси зацікавлених сторін, адже це є умовою для сталого розвитку. Управління та верховенство права є ключовими елементами ефективного публічного врядування, що спрямоване на захист прав людини та основних свобод. Вирішення соціальних проблем потребує співпраці між секторами, перепланування структур і об'єднання ресурсів, знань і досвіду різних сторін. Уряди повинні створювати платформи для громадянської участі, спільно розробляти правила та своєчасно поширювати інформацію, що сприятиме врядуванню, орієнтованому на потреби громадян. Відтак, партисипація постає як ефективний механізм партнерства між громадянами та владою.

Список використаних джерел:

1. Афонін Е.А., Бебик В.М., Гонюкова Л.В., Войтович Р.В. . Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики. 2006. Київ: Центр сприяння інституц. розвитку держ. служби, 219 с.
2. Васильєва Н. В., Бойко О. П. Роль партисипативної демократії в побудові громадянського суспільства в Україні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2015. № 2. С. 98–105.
3. Голобородько Т.В., Архипенко С.В., Денисенко Д.О. Особливості цифрової партисипації як інструменту розвитку цифрової демократії. *Вчені записки Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана*. 2022. № 29. С. 132–144. DOI: 10.33111/vz_kneu.29.22.04.11.075.081

4. Fung A. Putting the public back into governance: The challenges of citizen participation and its future. *Public Administration Review*, 2015. № 75(4), P. 513–522. DOI: 10.1111/puar.12361
5. Li L., Xia X. H., Chen B., Sun L. Public participation in achieving sustainable development goals in China: Evidence from the practice of air pollution control. *Journal of Cleaner Production*, 2018, P. 499–506. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.08.046>
6. Androniceanu A., Georgescu I., Sabie O. M. Comparative research on government effectiveness and political stability in Europe. *Administratie si Management Public*. 2022. № 39, P. 63-76. DOI: 10.24818/amp/2022.39-04.
7. Balcerzak A.P., Nica E., Rogalska E., Poliak M., Klieštk T., Sabie O.M. Blockchain technology and smart contracts in decentralized governance systems. *Administrative Sciences*. 2022. № 12(96). DOI: 10.3390/admsci12030096
8. Dinca D. An Assessment of Institutional Improvements in Romania and Bulgaria Following EU Accession. *Scientific Annals of Economics and Business*, 2022. № 69(2). P. 293–316. DOI: 0.47743/saeb-2022-0015
9. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
10. Suphattanakul O. Public Participation in Decision-making Processes: Concepts and Tools. *Journal of Business and Social Review in Emerging Economies*. 2018. №4(2). P. 221. DOI:10.26710/jbsee.v4i2.213
11. Muslimova D. Mechanisms of Citizen Participation in Public Administration: Experience of Foreign Countries. *Theory and Practice of Jurisprudence*. 2024. № 2(24), P. 22–38. DOI: 10.21564/2225-6555.2023.2.293062
12. Hardy M. Reflections on the IAP2 spectrum. 2015. URL: <http://maxhardy.com.au/reflections-on-the-iap2-spectrum/>
13. Kyohairwe S. Local democracy and public accountability in Uganda: The need for organizational learning. *Commonwealth Journal of Local Governance*, 2014. № 15, P. 86–103.
14. Le Blanc D. *E-Participation: A Quick Overview of Recent Qualitative Trends*; United Nations DESA: New York, NY, USA. Working Paper. 2020. No. 163. DOI: <https://doi.org/10.18356/0f898163-en>
15. Lamidi K. O. Theories of public administration: An anthology of essays. *International Journal of Politics & Good Governance*. 2015. № 6(6.3), P. 1–35. URL: <https://onlineresearchjournals.com/ijopagg/art/182.pdf>.
16. Дук Н., Сумагохіна І. Партиципаторне бюджетування: поточний досвід, особливості впровадження та розвитку в регіоні. *Часопис соціально-економічної географії*. 2021. № 31. С. 79–89. DOI: 10.26565/2076-1333-2021-31-07
17. Lees-Marshment J. Deliberative political leadership and the ministry of public input. *In The Ministry of Public Input*. Hampshire, UK: Palgrave Macmillan. 2015.
18. Barczewska-Dziobek A. Participation of individuals in public decisions in the Polish legal system-the outline. *Proceedings of CBU in Social Sciences*, 2020. № 1. P. 21–27. URL: <https://doi.org/10.12955/pss.v1.40>
19. Cañizares-Espada M., Muñoz-Colomina C. I., Pérez-Estébanez R., Urquía-Grande E. Transparency and Accessibility in Municipalities: The Case of Social Services in Spain. *Cent. Eur. J. Public Policy*, 2021. № 15(1). P. 31–54. DOI: 10.2478/cejpp-2021-0003
20. Образцова В. В. Механізм стримувань та противаг у публічно-управлінських відносинах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 20. С. 107–112. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.20.107

References:

1. Afonin E.A., Bebyk V.M., Ghonjukova L.V., Vojtovych R.V. (2006), *Ghromadsjka uchastj u tvorenni ta zdijsnenni derzhavnoji polityky*, [Public participation in the creation and implementation of state policy]. Centr spryannja instytut. rozvytku derzh. sluzhby, Kyjiv, Ukraine, 219 p.
2. Vasylieva N. V., Boiko O. P. (2015), *Rol partysypatyvnoi demokratii v pobudovi hromadianskoho suspilstva v Ukraini*. [The Role of Participatory Democracy in Building Civil Society in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnogo upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*. [Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine] vol. 2, pp. 98–105.
3. Holoborodko T.V., Arkhyenko S.V., Denysenko D.O. (2022), *Osoblyvosti tsyfrovoi partysypatsii yak instrumentu rozvytku tsyfrovoi demokratii*. [Peculiarities of Digital Participation as a Tool for the Development of Digital Democracy]. *Vcheni zapysky Kyiv. nats. ekon. un-t im. Vadyma Hetmana*, [Scientific Notes Kyiv. Vadym Hetman National Economic University]. vol. 29, pp. 132–144. DOI: 10.33111/vz_kneu.29.22.04.11.075.08.
4. Fung A. (2015), *Putting the public back into governance: The challenges of citizen participation and its future*, *Public Administration Review*, vol. 75(4), pp. 513–522. DOI: 10.1111/puar.12361.
5. Li L., Xia X. H., Chen B., Sun L. (2018), Public participation in achieving sustainable development goals in China: Evidence from the practice of air pollution control, *Journal of Cleaner Production*, vol. 201, pp. 499–506. available at: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.08.046>. (Accessed 15 Nov. 2024).
6. Androniceanu A., Georgescu I., Sabie O. M. (2022), "Comparative research on government effectiveness and political stability in Europe", *Administratie si Management Public*, vol. 39, pp. 63–76. DOI: 10.24818/amp/2022.39-04.

7. Balcerzak A.P., Nica E., Rogalska E., Poliak M., Klieštík T., Sabie O.-M. (2022), Blockchain technology and smart contracts in decentralized governance systems, *Administrative Sciences*, vol. 12(96). DOI: 10.3390/admsci12030096.
8. Dinca D. (2022), "An Assessment of Institutional Improvements in Romania and Bulgaria Following EU Accession", *Scientific Annals of Economics and Business*, vol. 69(2), pp. 293–316. DOI: 0.47743/saeb-2022-0015.
9. Verkhovna Rada of Ukraine (1997), On local self-government in Ukraine: The Law of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed 15 Nov. 2024).
10. Suphattanakul O. (2018), "Public Participation in Decision-making Processes: Concepts and Tools", *Journal of Business and Social Review in Emerging Economies*. 4(2):221. DOI:10.26710/jbsee.v4i2.213.
11. Muslimova D. (2024), "Mechanisms of Citizen Participation in Public Administration: Experience of Foreign Countries", *Theory and Practice of Jurisprudence*, vol. 2(24), pp. 22–38. DOI: 10.21564/2225-6555.2023.2.293062.
12. Hardy M. (2015), Reflections on the IAP2 spectrum, available at: <http://maxhardy.com.au/reflections-on-the-iap2-spectrum/> (Accessed 12 Nov. 2024).
13. Kyohairwe S. (2014), Local democracy and public accountability in Uganda: The need for organizational learning, *Commonwealth Journal of Local Governance*, vol. 15, pp. 86–103.
14. Le Blanc D. (2020), E-Participation: A Quick Overview of Recent Qualitative Trends, Working Paper, vol. 163; United Nations DESA: New York, NY, USA. DOI: <https://doi.org/10.18356/0f898163-en>.
15. Lamidi K. O. (2015), Theories of public administration: An anthology of essays, *International Journal of Politics & Good Governance*, vol. 6(6.3), pp. 1–35, available at: <https://onlineresearchjournals.com/ijopagg/art/182.pdf> (Accessed 22 Nov. 2024).
16. Duk N., Sumatokhina I. (2021), *Partycypatorne biudzhetuвання: potochnyi dosvid, osoblyvosti vprovadzhennia ta rozvytku v rehioni*, [Participatory budgeting: current experience, features of implementation and development in the region]. *Chasopys sotsialno-ekonomichnoi heohrafiï*, [Journal of Socio-Economic Geography]. vol. 31, pp. 79–89. DOI: 10.26565/2076-1333-2021-31-07.
17. Lees-Marshment J. (2015), *Deliberative political leadership and the ministry of public input*. In *The Ministry of Public Input*. Hampshire, UK: Palgrave Macmillan.
18. Barczewska-Dziobek A. (2020), Participation of individuals in public decisions in the Polish legal system—the outline, *Proceedings of CBU in Social Sciences*, vol. 1, pp. 21–27. [Online], available at: <https://doi.org/10.12955/pss.v1.40>.
19. Cañizares-Espada M., Muñoz-Colomina C. I., Pérez-Estébanez R., Urquía-Grande E. (2021), Transparency and Accessibility in Municipalities: The Case of Social Services in Spain, *Cent. Eur. J. Public Policy*, vol. 15(1), pp. 31–54. DOI: 10.2478/cejpp-2021-0003.
20. Obratsova V. V. (2018), *Mekhanizm strymuvan ta protyvah u publichno-upravlinskykh vidnosynakh*. [Mechanism of checks and balances in public-administrative relations]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. [Investments: practice and experience]. vol. 20, pp. 107–112. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.20.107.